

Strategi för ökat läsande bland barn och unga

Sundbybergs stad

Titel: Strategi för ökat läsande bland barn och unga

© Sundbybergs stad

Östra Madenvägen 4 · 172 92 Sundbyberg

08-706 80 00 · info@sundbyberg.se · www.sundbyberg.se

Februari år 2017

Förord

I Sundbybergs stads budget 2016 med plan för 2017 och 2018 fick Kultur- och fritidsnämnden i uppdrag att: ta fram en strategi för att i samarbete med bibliotek, förskolan och skolan bidra till ökad läsning bland barn och ungdomar. Syftet med strategin är att motverka den tydliga tendensen till minskat läsintresse bland barn och unga.

Kultur- och fritidsförvaltningens biblioteksenhet har samordnat arbetet med strategin och tagit fram dokumentet, i samarbete med förskolan och skolan som har lyft fram behov och möjligheter gällande förskole- och skolelevers läsande.

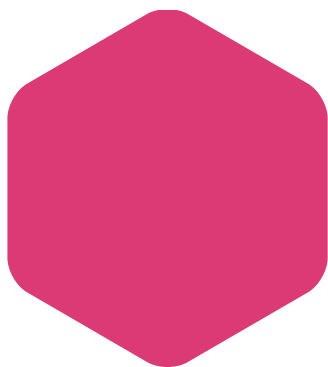
I Sundbyberg finns det två folkbibliotek, Signalfabriken och Hallonbergsbiblioteket, och på de kommunala skolorna finns det skolbibliotek. I de avsnitt i strategin som omfattar både folk- och skolbibliotek omskrivs dessa kort och gott som bibliotek.

Strategin identifierar sex viktiga målgrupper:

- Vårdnadshavare
- Förskolans elever
- Skolans elever
- Fritidsläsare
- Barn och unga med annat modersmål än svenska
- Barn och unga med funktionsvariationer

Strategin redogör för bibliotekens insatser för dessa grupper i dagsläget, samt anger inriktningen för framtida, läsfrämjande insatser för målgrupperna.

Gällande skolbiblioteken föreslås en separat utredning då den snabba befolkningsökningen medför stora utmaningar.

Innehåll

Kapitel 1 – Bakgrund och förutsättningar för strategin	5
Varför en strategi?	5
Förutsättningar	6
Kapitel 2 – Biblioteken idag	7
Målgrupp vårdnadshavare	7
Målgrupp förskolans elever	8
Målgrupp skolans elever	8
Målgrupp fritidsläsare	9
Målgrupp barn och unga med annat modersmål än svenska	10
Målgrupp barn och unga med funktionsvariationer	10
Kapitel 3 – Inriktning på läsfrämjande insatser	11

Kapitel 1 – Bakgrund och förutsättningar för strategin

Varför en strategi?

Syftet med strategin är att motverka den tydliga tendensen till minskat läsintresse bland barn och unga. Då intresset för läsning sviktar minskar även läskunnigheten och språkkunskaperna. Det påverkar möjligheterna att klara skolan och att kunna vara delaktig i samhället fullt ut.

Kunskap och språk är makt och biblioteken ska enligt bibliotekslagen ”verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.”

Att läsa utvecklar språket, förmågan att sätta ord på tankar och upplevelser och att förstå information från omgivningen vilket är avgörande för att utvecklas till jämlika framtidsmedborgare. Alla barn och unga i Sundbyberg har därför rätt att få nycklar till läsandet, lärandet och språket.

Så mycket som 80 procent av vårt ordförråd kommer från tryckt text. För att klara sitt dagliga liv som vuxen behövs ett ordförråd på minst 50 000 ord. En sjuttonåring som har läst och/eller lyssnat regelbundet på texter kan använda och förstå ca 50-70 000 ord, men en sjuttonåring som inte har läst och/eller lyssnat på texter kan bara ca 15-17 000 ord.

PISA 2012 visade att läsförståelsen hos 15-åringar har försämrats i Sverige och det senaste decenniet visar en nedåtgående trend. I en jämförelse med andra OECD-länder placeras Sverige på plats 27 av 34 gällande läsning.

PISA 2016 visade visserligen att trenden med försämrad läsförståelse har vänt, men också att skolan har blivit allt mindre likvärdig och att den är sämre på att kompensera för elevernas olika socioekonomiska bakgrund.

Forskning visar att läsning fungerar utjämnande och kompensatoriskt. Barn som läser mycket har goda möjligheter att bli duktiga i skolan och gå vidare till högre utbildningar, oavsett vårdnadshavares utbildningsnivå.

Förutsättningar

Strategin utgår från målsättningen att barn och unga i Sundbyberg ska ha god tillgång till ett varierat utbud av litteratur och inspirerande och stimulerande läsmiljöer. Det ska finnas möjlighet att läsa och samtala om det lästa i alla miljöer där barn och unga vistas.

Strategin utgår även från följande utgångspunkter:

Fritidsläsning

De barn som läser på fritiden klarar skolan bäst. Vårdnadshavare, förskola, skola, fritidshem och bibliotek har därmed en viktig roll i att uppmuntra barn och ungdomar att bli fritidsläsare. Även andra vuxna som idrottsledare och fritidsledare är viktiga läsande förebilder.

Skolbiblioteken¹ och skolbibliotekarierna

Dessa är centrala för att uppmuntra barns och ungas läsande. Skolbiblioteken ska vara en del av skolans pedagogiska verksamhet för att stödja elevernas lärande. Skolbiblioteken spelar en viktig roll för utbildning och kultur och för att främja läs- och skrivkunnskap samt förmågan att söka information².

Folkbiblioteken

Folkbiblioteken är till för alla, men de ska enligt bibliotekslagen ”ägnas särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.”

Den snabba befolkningstillväxten innebär utmaningar

Staden har en av landets snabbast växande befolkningar där antalet barn och unga 0-15 beräknas fördubblas år 2016-år 2030. Befolkningsökningen och det snabbt växande antalet skolelever innebär ett ökat tryck på biblioteksverksamheten. För att upprätthålla kvalitén och bidra till ökat läsande bland barn och unga behövs det volymökningar/satsningar på denna.

Biblioteken ska vara tillgängliga för alla

Samtliga bibliotek ska vara inbjudande och tydliga för barn och unga samt arbeta utifrån ett barnperspektiv och barnens perspektiv. Barn och unga ska ges möjlighet till delaktighet och inflytande i verksamheten. Biblioteken är hbtq-certifierade vilket innebär ett inkluderande, normkritiskt arbetssätt som möjliggör att människor kan vara människor på många olika sätt. Tillgången till lugna och trygga läsmiljöer med möjlighet till enskilda studier och lån av studierum för grupparbeten ska finnas på alla bibliotek.

Vikten av närhet till bibliotek

Statistik visar att andelen besök på folkbibliotek minskar ju längre bort från biblioteket man bor och det gäller särskilt barn och unga. Geografiskt välplacerade folkbibliotek är därmed en viktig förutsättning för att vårdnadshavare ska läsa för sina barn och för att få barn och unga att läsa mer själva.

¹ Skolbiblioteken ska enligt skollagen vara en ordnad mediasamling, öppen och tillgänglig för alla lärare och elever.

² Enligt IFLA:s/Unesco:s skolbiblioteksmanifest.

Kapitel 2 – Biblioteken idag

Målgrupp vårdnadshavare

- Träffar med barnvårdscentralens (BVC:s) föräldragrupper som bjuds in till folkbiblioteket för information om läsning och språkutveckling på flera språk. Varje barn får ”De små barnens bok”, en lista med boktips och bibliotekets programblad. Folkbiblioteket arbetar enligt samarbetsavtalet mellan regionbiblioteket och vårdutvecklarna inom BVC.
- Svenska med baby - samarbete med öppna förskolan och en ideell organisation som skapar möten mellan barn och föräldrar från olika bostadsområden med syfte att bryta segregation och träna svenska. Gruppen besöker Hallonbergens bibliotek för boktips och information.
- Rim och ramsor för bebisar – program med barnbibliotekspedagogen i syfte att stimulera språkutvecklingen.
- Sagostunder - på lördagar hålls sagostund på flera olika språk av ordinarie personal och timanställda på bägge folkbiblioteken.
- Barnböcker på vård- och barnvårdscentraler - barnböcker från folkbiblioteket som byts en gång om året.
- Babybok i Sundbyberg - bibliotekspersonal gör hembesök. De delar ut bokgåvor på svenska och ger information om språkutveckling på flera språk. Små barns språk- och läsutveckling stöds då vårdnadshavarna uppmuntras att läsa högt, sjunga, rimma och samtala med barnen. Metoden bygger på Kulturrådets projekt Bokstart.

Målgrupp förskolans elever

- Läspåsen - bokpåsar som innehåller böcker som föräldrar och barn kan låna hem från kommunala förskolor. Böcker på svenska och andra språk som talas i hemmen.
- Samarbete med specialpedagogerna i förskolans barnhälso team om bland annat föräldraveckan där staden erbjuder föräldrastödjande aktiviteter för alla.
- Månadsbrev till personal på alla förskolor - barnbibliotekarierna tipsar om böcker, läsning, språk, aktuell forskning och artiklar som rör förskoleåldern.
- ”Vår bokjury Solna Sundbyberg” - barn på alla förskolor får låna aktuella böcker och rösta fram sina favoriter. Projektet startar våren 2017 och är ett samarbete mellan folk- och skolbiblioteken i Solna och Sundbyberg. En fortsättning på det nedlagda nationella projektet Bokjuryn där resultaten var goda (år 2016 röstade 500 förskolebarn i Sundbyberg).
- Regelbundna sagostunder på folkbiblioteken för barn hos dagvårdare.
- Extra biblioteksöppet för alla förskolor en dag i veckan från kl. 9.

Målgrupp skolans elever

- Bemannade skolbibliotek på samtliga kommunala skolor med skolbibliotekarier på heltid på Ängskolan och Grönkullaskolan och en dag i veckan på de mindre skolorna. Kultur- och fritidsförvaltningen har ett uppdrag att tillhandahålla skolbiblioteksservicen.
- En gemensam samling av klass- och gruppuppsättningar av böcker finns att låna för de kommunala skolorna.
- Nyhetsbrevet som riktar sig till skolpersonal. Det kommer ut 7 ggr/år och har olika teman. Skol- och barnbibliotekarierna tipsar bl.a. om böcker, läsning och arrangemang.
- ”Vår bokjury Solna Sundbyberg” - elever från alla skolor oavsett huvudman får låna aktuella böcker och rösta fram sina favoriter. Det är en fortsättning på det nu nedlagda nationella projektet Bokjuryn där resultaten var goda (år 2016 röstade 500 skolbarn i Sundbyberg). Verksamheten startar år 2017 och är ett samarbete med Solnas bibliotek.
- Samtliga klasser i årskurs 7 erbjuds biblioteksvisningar på folkbiblioteket.
- Biblioteksvisningar på folkbiblioteket erbjuds alla förskoleklasser. Eleverna får varsin gåvobok med information om att man tillsammans med närstående vuxen kan skaffa ett bibliotekskort på biblioteket.

Målgrupp fritidsläsare

- Sommarboken - vänder sig till barn och unga 7-15 år för att stimulera läsning under sommarlovet. De läser och berättar om fyra böcker och sommarboken avslutas med en gemensam fest med boktips från deltagare och personal.
- Läslovet (höstlovet) uppmärksammas med lovaktiviteter på folkbiblioteken.
- Novellprisfesten - en årligen återkommande skrivartävling för ungdomar 12-20 år i samarbete med biblioteken i Solna.
- ”Unga sagoläsare” - ungdomar 15-16 år som efter en kort utbildning håller i sago/berättarstunder för yngre barn under loven och sommartid bl.a. i Minibibblan i Marabouparken och på biblioteket i Hallonbergen.
- Minibibblan i Marabouparken - ett samarbete mellan folkbiblioteken och Marabouparken under sommaren. Biblioteken förser Minibibblan med böcker till utlån och bibliotekspersonal håller sagostunder.
- Skapande verksamheter på helger och lov – kostnadsfria aktiviteter som syftar till att locka barn och unga till folkbibliotekens läsfrämjande miljöer. Delvis i samarbete med föreningar.
- Bokklubbar för låg- och mellanstadiet - läsning och samtal om böcker.
- Författarbesök och skivrarverkstäder på folkbiblioteken - några ggr/år för barn och unga.
- Läxhjälp - genomförs i samarbete med föreningar och volontärer.
- Litteratur finns tillgänglig på platser där barn och unga vistas under sommarlovet, exempelvis på Toppstugan i Hallonbergen och Gräddö kollo.

Målgrupp barn och unga med annat modersmål än svenska

- På biblioteken tillhandahålls barn- och ungdomsböcker på alla språk som talas i Sundbyberg. Det är viktigt för språkutvecklingen att barn och unga får läsa och använda sitt modersmål. Tvillingpaket, samma bok på svenska och ett annat språk, erbjuds. Parallelspråkiga böcker, böcker med samma text på två olika språk i samma bok, finns att låna.
- Vid biblioteksvisningar för SFI informeras om vikten av att barn och ungdomar läser.
- Mångspråkiga ”talande” sagoböcker³ - utlån till alla förskolor oavsett huvudman, vårdnadshavare och skolorna, i första hand för introduktionsklasser och förskoleklasser.
- Sagostunder på olika språk hålls av bibliotekarier eller inhyrda sagoläsare på bland annat persiska, tigrinja och finska.
- I ”Läspåsen extra” finns böcker på alla de språk som talas på de kommunala förskolorna i Sundbyberg, i dagsläget cirka 70 språk.
- Då Sundbyberg är en del av finskt förvaltningsområde, har en extra satsning gjorts under några år på inköp av barn- och ungdomsböcker på finska. Fortfarande köps relativt mycket på finska för att hålla standarden. En person har specialansvar för att bevaka finsk bokutgivning.

Målgrupp barn och unga med funktionsvariationer

- För barn och unga med funktionsvariationer finns ”Äppelhyllor” som innehåller informationsmaterial och tillgängliga medier som taktila bilderböcker, teckenspråksböcker och talböcker.
- Barn och unga, skrivna i Sundbyberg, med läs- och skrivsvårigheter erbjuds registrering för egen nedladdning av talböcker från Legimus⁴ till fritidsläsning.
- Skolorna har ett avtal med Inläsningstjänst för barn som är skrivna i Sundbyberg som innebär att alla läromedel finns på ljud- eller talbok.

³ Från Mantra Lingua/NDIO (PenPal).

⁴ Legimus är MTM:s (Myndigheten för tillgängliga medier) bibliotek.

Kapitel 3 – Inriktning på läsfrämjande insatser

Tidig kontakt med läsning – fokus på vårdnadshavare

Den första kontakten med böcker ska ske redan när barnen är mycket små. Grunden för läsinlärning läggs så fort barnet hör människor prata, då barnet får höra sånger och rytmer och upprepningar i ramsor och sagor. Det är därför viktigt att så tidigt som möjligt förmedla till vårdnadshavare att det är betydelsefullt att läsa för sina barn och att använda de kontaktytor som finns i staden för att nå målgruppen.

Förskolan

Förskolan har ett viktigt uppdrag i att arbeta med att väcka barnens nyfikenhet och lust till läsning. Som ett led i detta betonas vikten av att förskolorna har goda möjligheter att besöka folkbibliotek och låna böcker på tider som passar deras verksamhet. Det ska även finnas goda möjligheter till samarbeten mellan bibliotekarierna och förskolans personal. Förskolepersonalen möter barnen dagligen och har goda möjligheter att stimulera och utveckla läsandet och läsintresset så är det strategiskt viktigt att inspirera dem att arbeta aktivt med litteratur och läsning.

Skolan

Lärarna möter eleverna på daglig basis och har goda möjligheter att stimulera och utveckla läsandet och läsintresset hos eleverna. Det är därför strategiskt att inspirera lärare och stödja skolan att kunna ta del av nationella lässatsningar och nyheter inom området. Biblioteken ska även verka för att folk- och skolbibliotekens service är väl känd bland lärare och elever.

Separat utredning av framtidens skolbiblioteksservice

Skolan har ett ansvar för att eleverna utvecklar sin läsförståelse och ges möjlighet att samtala om det lästa. Skolbibliotek med generösa öppettider, utbildade bibliotekarier och ett bra mediebestånd är en förutsättning för att främja barn och ungas språkutveckling och läsförståelse. De snabbt ökande elevtalen och öppnandet av nya skolor betyder att skolbiblioteksservicen måste utvecklas och byggas ut för att bli likvärdig och ge alla barn och unga möjlighet till ett läsintresse. Detta bör utredas separat, i ett samarbete mellan kultur- och fritidsförvaltningen och barn- och utbildningsförvaltningen.

Litteraturen närvarande i fritidsmiljöer

Litteraturen ska finnas tillgänglig i alla miljöer där barn och unga vistas. Strategin betonar därför uppmuntran av läsandet i flera olika fritidsmiljöer. Det kan handla om att möta litteratur och läsande eller skrivande förebilder i andra miljöer än endast på biblioteken, exempelvis på fritidsgården, på en träning med idrottsklubben eller i samband med utomhusarrangemang för barn och unga.

Biblioteksservice för personer med olika modersmål

För alla de barn och unga i Sundbyberg med annat modersmål än svenska är det extra viktigt att stärka arbetet med språkutveckling och mångspråkighet. För att utveckla en god svenska är det av stor betydelse att ha ett väl utvecklat modersmål.

Mycket av den verksamhet som riktas till vårdnadshavare, skola, förskola och fritid kommer även barn och unga med annat modersmål till del. Läsandet kan även stimuleras genom ett brett utbud av barn- och ungdomslitteratur på alla de språk som talas i staden och att man ges möjlighet att prata om det lästa i aktiviteter på biblioteken.

Tillgängliga bibliotek

Biblioteken ska vara tillgänglighetsanpassade så att barn och unga med funktionsvariationer ska ha tillgång till biblioteket i samma omfattning och kvalité som alla andra.

Många av de förslagna aktiviteterna för vårdnadshavare, skola, förskola och fritid kommer även barn och unga med funktionsvariationer till del. Läsandet kan även stimuleras genom att kontinuerligt arbeta för att erbjuda ett brett utbud av barn- och ungdomslitteratur som är anpassad till olika funktionsvariationer. Utöver detta är det viktigt att arbeta för att nå ut till målgruppen, exempelvis genom samarbeten med skolor och särskolan, samt genom att erbjuda anpassade aktiviteter på biblioteken.

Viktiga begrepp

Läsfrämjande

Kortfattat innebär läsfrämjande att arbeta för att få fler personer att ta del av litteratur, samt att öka bredden och mängden av den litteratur för de som redan tar del av litteratur. Med andra ord ta bort hinder för läsning, bredda en repertoar och stärka läsarens självförtroende och läsaridentitet.

Litteraturfrämjande

Litteraturfrämjande innebär att synliggöra litteratur och litterära upphovspersoner, exempelvis via författarsamtal, uppläsningar eller workshops. Det kan också innebära informationsspridning som stärker och gynnar litteraturen som konstform.

